

спеціальних інститутів цього рівня системи, і навпаки, спеціальні норми у загальні інститути. У першому випадку це призведе до звуження сфери дії загальних правових норм, а у другому випадку – до розширення сфери дії спеціальних правових норм.

На думку С.С. Алексеєва, для структури правового інституту вирішальною ознакою є об'єднання всіх норм стійкими закономірними звязками, які виражені в загальних приписах, а головне – в юридичній конструкції.³

Наприклад, якщо провести аналіз юридичних норм, які згруповани в законах, що регулюють стягнення різних видів податків, то стає очевидним, що приписи, які містяться в податкових законах, утворюють самостійний інститут – податкове право. Це досягається в першу чергу за рахунок єдності цих приписів. Незважаючи на те, що податкові закони регламентують стягнення великої кількості податків, можна переконатися, що вони загалом побудовані за єдиною юридичною конструкцією, для якої головними моментами є: обов'язковість платежу, встановлення державою в законодавчому порядку, адресність до бюджету, безоплатність, регулярність стягнення, чітке визначення суб'єктів і об'єктів оподаткування, податкових ставок, строків внесення, податкових пільг тощо.

Юридична єдність норм, які містяться в податкових законах, досягається і за рахунок наявності загальних норм, які поширюють свою дію на всі види податків. Це, зокрема, норми, які зосереджені в статтях 4, 6, 7, 9, 10, 11 Закону України "Про систему оподаткування" і якими визначаються платники податків,⁴ об'єкти оподаткування, порядок встановлення податкових ставок, права, обов'язки та відповідальність платників податків.

Зміст правового інституту проєктивний також загальними юридичними зasadами, ідеями. Саме тому в достатньо розвинутих інститутах фінансового права, які відзначаються високим рівнем кодифікації, нормативних узагальнень, фінансово-правові інститути "очолюються" нормами-принципами, сформульованими прямо в тексті нормативно-правових актів. Наприклад, інститут податкового права "очолюється" нормою-принципом, що закріплює конституційний обов'язок сплати податків і зборів⁵; нормою-принципом, вміщеною в ст.3 Закону України "Про систему оподаткування", яка визначає принципи побудови системи оподаткування України.

Підсумовуючи вищевикладене, зробимо висновок, що до складу фінансово-правового інституту можуть бути включені фінансово-правові норми, які є:

1) однорідними, тобто такими, які, по-перше, за своєю юридичною природою є фінансово-правовими, тобто регулюють фінансові відносини; по-друге, спеціалізуються на регулюванні якоїсь однієї конкретної ділянки фінансових відносин, інших елементів, ознак тощо;

2) однопорядковими за сферою дії. З одного боку це означає недопустимість об'єднання в одній статті нормативно-правового акту загальних і спеціальних фінансово-правових норм, а з другого – недопустимість включення до складу одного фінансово-правового інституту загальних і спеціальних норм, виділених на одному рівні або різних рівнях системи фінансового права;

3) юридично неоднорідними (вміщують різні приписи: зобов'язання, заборони, дозволи), тобто такими, які забезпечують різносторонній вплив на певну ділянку фінансових відносин;

4) об'єднаними стійкими закономірними звязками, які виражені в юридичній єдності, тобто в загальних приписах і у використанні спеціальних юридичних конструкцій.

Література

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – Київ, 1997.
2. Закон України "Про систему оподаткування" від 18 лютого 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – Ст.104.
3. Алексеев С.С. Структура советского права. – М.: Юрид. л-ра, 1975.
4. Веденеев Ю.А. О применении системного подхода в исследовании права введение в методологию проблемы) // Проблемы государства и права. Вып. 9. – М.; 1974.
5. Шерстюк В.М. Система гражданского процессуального права (Вопросы теории). – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989.

¹ Веденеев Ю.А. О применении системного подхода в исследовании права (введение в методологию проблемы) // Проблемы государства и права. – Вып. 9. – М., 1974. – С.57.

² Шерстюк В.М. Система гражданского процессуального права (Вопросы теории). – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989. – С.74.

³ Алексеев С.С. Структура советского права. – М.: Юрид. л-ра, 1975. – С.124.

⁴ Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 20. – Ст. 104.

⁵ Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – Київ, 1997. – С. 27.

⁶ Відомості Верховної Ради України. - № 20. – Ст. 104.

Г. Гулевська,
асpirант Запорізького державного університету

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Нині триває процес реформування відносин державного управління та адміністративного законодавства, норми якого повинні встановити адміністративно-правові відносини нового типу, які були б спрямовані на забезпечення, перш за все, пріоритету прав та свобод громадян, забезпечення рівноваги між інтересами держави та суспільства. Цей основний підхід повинно бути застосовано і при реформуванні системи державного регулювання нотаріальної діяльності, яке є дуже важливою складовою прямування до становлення бажаної моделі громадянського суспільства.

Інститут нотаріату зародився ще в давні часи, що було обумовлено об'єктивними закономірностями розвитку суспільства, головна з яких – створення умов для громадян по розпорядженню своєю власністю. Як вдало зазначив Гегель: "Власність базується на договорі та на формальностях, що роблять її доказовою та правомірною".

У радянський період в зв'язку з відсутністю приватної власності та значним обмеженням цивільного обігу необхідність існування нотаріату значно зменшилась. Нотаріат фінансувався державою за залишковим принципом, стягнуте державне міто повністю надходило до державного бюджету, нотаріус вважався державним службовцем, що практично знаходився на нихих сходинах державного виконавчого механізму. Звичайно, що за цих умов нотаріат виступав незначним придатком правової системи країни.

Однак в зв'язку з політичними та економічними змінами, що відбулися в колишньому СРСР, переходом суспільства до ринкових відносин, появою приватної власності, розвитком підприємницької діяльності та процесів приватизації, інститут

нотаріату зазнав значних змін. Нові економічні відносини, що зароджувалися в країні вимагали, по-перше, забезпечення нотаріальних послуг, здатних в повній мірі задовольнити потреби підприємств та громадян, та по-друге, встановлення контролю з боку держави за законністю процесів майнового обігу, що значно активізувався.

Прийнятий 2 вересня 1993 року Закон України "Про нотаріат" став значним кроком у розвитку нотаріату, створивши правові підстави для впровадження поряд з державними нотаріальними органами принципово нового, раніше невідомого нашому законодавству інституту – приватної нотаріальної діяльності.

Однак стрімкий розвиток суспільних відносин, пов'язаних із сферою застосування цієї професії, перш за все економічних, прийняття низки нових нормативно-правових актів, накопичений за минулі роки, як позитивний, так і негативний досвід вимагають внесення суттєвих змін до існуючого державного регулювання функціонування системи нотаріальних органів.

З іншого боку, визначення Україною свого стратегічного курсу на інтеграцію в Європейське Співтовариство, входження в європейську правову систему зумовлює необхідність узгодження українського законодавства з міжнародним.

Важливим кроком на цьому шляху стало прийняття Української нотаріальної палати як спостерігача до одного з найавторитетніших міжнародних об'єднань нотаріусів – Міжнародного союзу латинського нотаріату, створеного у 1948 році. Нотаріат латинської школи отримав поширення майже у всіх західноєвропейських країнах (Австрія, Бельгія, Франція, Німеччина, Греція, Італія, Люксембург, Голландія, Іспанія) а також в Канаді, Латинській Америці, Японії, всього в 68 країнах світу. За останні роки пропозиції Міжнародного союзу латинського нотаріату лягли в основу нового законодавства про нотаріат Росії, Польщі, Румунії, Китаю, Хорватії, Болгарії, Словакії, Словенії та ін. Слід зазначити, що Українську нотаріальну палату прийнято до Міжнародного Союзу латинського нотаріату поки що як спостерігача, оскільки вітчизняна система державного регулювання нотаріатом на сьогодні ще не повністю відповідає Фундаментальним принципам латинського нотаріату, прийнятим у березні 1996 року, що в свою чергу зумовлює уніфікацію законодавства про нотаріат, внесення в нього відповідних змін.

Перш за все, переход до єдиного нотаріату, без розподілу на державний та приватний, оскільки приватний нотаріат під час соціальних випробувань еволюційно зайняв домінуюче становище в загальній системі нотаріату.

Держава, на сьогоднішній день, неспроможна утримувати за рахунок бюджету державні нотаріальні контори, забезпечуючи їм при цьому належний рівень матеріально-технічного, інформаційного та методологічного забезпечення. Сам же термін "приватний" нотаріат викликає сумніви щодо неупередженості приватної особи та ступеня її відмежованості від власних сутто економічних інтересів. Як демонструє світова та вітчизняна практика, нотаріус повинен бути незалежним і неупередженим під час виконання покладених на нього суспільством та державою функцій, що обумовлює встановлення над ним єдиної влади – влади закону. Саме тому нотаріат має стати єдиним.

Здійснюючи правозастосовчу діяльність, нотаріат захищає суб'єктивні права і законні інтереси фізичних і юридичних осіб, фіксуючи і посвідчуячи безспірні права осіб, надаючи цим правам публічної сили й доказовості, офіційного визнання від імені держави. Саме ці основні функції нотаріальної діяльності визначають поняття нотаріату як публічно-правового інституту, який є системою позасудового правового забезпечення охорони та захисту прав та законних інтересів України, громадян, підприємств, установ та організацій, заснований на єдиних принципах, формах та методах організації і здійснення нотаріальної діяльності, а також державного контролю за цією діяльністю.

У всіх країнах латинського нотаріату для нотаріусів є характерним особливий дуалістичний статус, зумовлений тим, що вони є одночасно і посадовими особами, наділеними певними державними повноваженнями, і особами вільною юридичною професією, які не перебувають у штаті державного апарату і організовують свою діяльність самостійно, причому пріоритетним у правовому статусі нотаріуса слід вважати здійснення функцій державної влади.

Оскільки діяльність нотаріуса може здійснюватися тільки на підставі наділення його державними повноваженнями на вчинення нотаріальних дій, делегування державно-владних повноважень передбачає встановлення контролю з боку держави за нотаріальною діяльністю, що знаходить свій прояв, перш за все в тому, що держава має призначати нотаріуса на посаду.

Нарешті, характерною ознакою латинського нотаріату є його корпоративність. У всіх країнах – членах Міжнародного Союзу Латинського Нотаріату – нотаріуси об'єднуються у професійні організації, які є незалежними від державної влади і виконують такі завдання: представлення професії на різних рівнях; вирішення питань щодо підбору, навчання та організації стажування нотаріальних кадрів, утворення та скасування нотаріальних офісів; розгляд спорів між самими нотаріусами, контроль за здійсненням нотаріальної діяльності. Діяльність нотаріусів має певну специфіку, що зумовлює необхідність обов'язкового членства нотаріусів у палаті. По суті мова йде про створення нової форми самоврядування – професійного самоврядування, переведення його з громадських зasad на державно визнаний рівень.

З усіх цих питань організації діяльності нотаріату і його взаємовідносин з органами державної влади повинні бути знайдені і закріплені на законодавчому рівні оптимальні рішення за умов додержання рівноваги між самостійністю та контролем з боку держави – в особі Міністерства юстиції України, яке залишає за собою регламентуючі та контрольні функції.

Наприкінці хотілось би зазначити, що прийняття нової редакції Закону України "Про нотаріат" повинно забезпечити ефективне державне регулювання нотаріальної діяльності, створити реальні правові гарантії виконання нотаріальних функцій захисту прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, досягненню реальної відповідності рівню економічних відносин, потребам громадян та держави, становленню громадянського суспільства.

М. Дрозд,
студент 2 курсу Інституту обліку і аудиту
Тернопільської академії народного господарства,
м. Тернопіль

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку української економіки виникає необхідність детальнішого і глибшого аналізу податкової системи України, вивчення напрямків її удосконалення і побудови відповідно до умов, що склалися у нашій державі. Водночас слід зосередитись на аналізі основних принципів податкової системи, які відіграють основну роль у формуванні податкової політики держави. Діючі в країні податкові закони та інші нормативні акти фіiscalного характеру не повинні суперечити цим орієнтирам, оскільки принципи виступають як гаранти дотримання основних прав людини – найвищої цінності у суспільстві.

У різних країнах податкові системи мають свої особливості, які визначаються податковою політикою, що включає встановлення різних видів податків, порядок стягнення податків, відповідальність за порушення розпоряджень податкових